

De bevrijding van Nederweert was bitter en zoet

Engelse tank op het voorplein van de St. Lambertuskerk. De jongeman rechtsboven (omcirkeld) – met de handen in de zakken – is Jean Bruekers, de schrijver van het oorlogsdagboek. Collectie SGN.

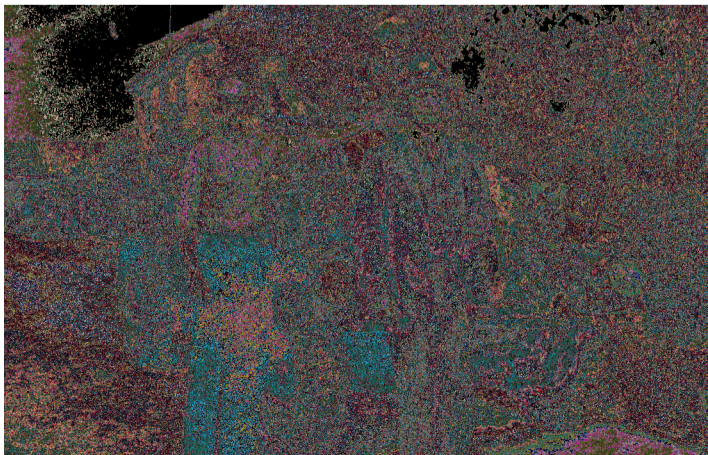
Het is 20 september 1944. De geallieerden zijn nu vlakbij, in Someren en Maarheeze. De in paniek rakende Duitsers plunderen huizen en vernielen infrastructuur. Burgers moeten voor de Duitsers dwangarbeid verrichten in Roeren en Strateris. De eerste Engelse bevrijders naderen het dorp via Strateris en worden daar enthousiast onthaald hoewel het nog erg gevaarlijk is voor burgers en er ook doden vallen. De Duitse commandant in Nederweert vlucht uit zijn huis in de Kerkstraat en loopt nog even een blauwtje op bij de dochter van de brouwer. Gevangen genomen Duitsgezinde collaborateurs worden met gewapend escorte in optocht door de Kerkstraat geleid en krijgen het zwaar te verduren. De meeste Duitsers zijn in paniek over de brug Aan Vijftien gevluht. Hier en daar worden in de huizen nog Duitsers aangetroffen die zich verstopt hebben en zich met hand en tand verdedigen. De boerderijen van Kaan, Klaver en Lenders aan de Wetering worden door de Duitsers in brand gestoken, soms met de bewoners nog in het huis. Ondertussen proberen de Engelse bevrijders de bevolking gerust te stellen en delen ze sigaretten en snoep uit aan de inwoners.

Herdenken

Dit jaar herdenken we dat 85 jaar geleden de Tweede Wereldoorlog begon. En deze herfst is het 80 jaar geleden is dat Nederweert in stapjes bevrijd werd van de Duitse bezetting. De Erfgoedgemeenschap Nederweert richt daarom de komende tijd zo nu en dan het Vizioer op Nederweert in oorlogstijd. We doen dat aan de hand van het dagboek van Jean Bruekers.

Dagboek

Jean Bruekers (1923-2014), Zjang van Fons de Smeed, was de oudste zoon van hoefsmid Fons Bruekers in de Kerkstraat. Hij zat overal met zijn neus bovenop. Als 15-jarige jongeman begon hij in 1939 zijn dagboek, waarin hij tot ver in 1946 zou beschrijven wat er in Nederweert elke dag gebeurde. Hij was in september 1944 inmiddels 20 jaar en maakte al vijf jaar lang trouw elke dag notities. Hij kon toen nog niet bevroeden dat het een oorlogsdagboek zou worden. Het bleek later een belangrijk

Inwoners poseren bij een van de eerste Engelse voertuigen in Strateris. Rechts wethouder en loco-burgemeester Theodoor Hoeben (Salmes Door). Collectie SGN.

document voor de geschiedschrijving van Nederweert.

Authentiek

De teksten van Jean Bruekers, geschreven in potlood en met vulpen in tientallen schoolschriften, worden hieronder zoveel mogelijk in de originele vorm weergegeven, inclusief spelling- en stijlfouten, om het verhaal zo authentiek mogelijk te laten zijn. Enkele afkortingen zijn voluit geschreven. De namen van NSB-ers en collaborateurs met de Duitse bezetter zijn niet voluit weergegeven.

Dagboek van 20 tot 23 september 1944

Woensdag 20 september 1944

Vannacht de lucht vol vliegtuigen als nooit te voren, naar verluidt 2000 stuks. Wij hebben de hele nacht in de kelder kou geleiden. Bij Arnhem levert het 1e Engelse Airborne leger een verwoede hopeloze strijd. Vanmiddag moesten 50 man waaronder ik bij de Ortscommandant komen. Wij moesten achter de Sluis 15 een tankval maken van 100 meter lang 2,50 meter diep en 5 meter breed. Het moet vanavond klaar zijn en de moffen blijven aan 't mopperen. Om kwart over 8 was het klaar, toen lieten de moffen het gat vol water lopen door de dijk op te blazen. De hele dag gebulder van kanonnen en er komen veel Duitse auto's langs het kanaal met gewonden en munitie. Aanhoudend komen vliegtuigen over. Geallieerde tanks staan in Budel. Vanavond kwart voor 10 zijn de 2 Belgen SS-ers die bij ons waren vertrokken.

Donderdag 21 september 1944

De hele nacht Duitsers door de straat gekomen, ze kwamen van het front en totaal uitgeput, ze hadden pantservuisten op de rug. Vanmorgen moesten wij met 200 man bij de Ortscommandant komen en moesten wij van Guus Schijven tot bij het dikke wijk van Jansen op grond van J. Kluskens een loopgraaf maken. Wij trokken door de steeg van 't raadhuis over 't losse veld onder Duitse geleide naar het werk. Bij de brandweerkazerne zijn de moffen de auto aan het stelen. Overal liggen Duitse soldaten langs de weg met mitraleurs. De soldaten zijn alle

wegen aan het versperren. Weert is voor alle burgers afgesloten en mag niemand meer buiten komen.

De aannemer J. Raamakers aan het Brugske heeft bericht gekregen dat al zijn steigerhout binnen 2 uur weg moet zijn daar het anders vernietigd wordt. De ene ontploffing volgt na de andere, langs het kanaal worden veel eikenboompjes afgezaagd. De brandweervagen is door de moffen ontvoerd. Alle materiaal van Boesewinkel is door de Duitsers opgeblazen o.a. walsen, stortbakken, woonwagens. De lucht dreunt van het tankgeschut en mitraleurs. Het patronaat ligt vol moffen. Bij Jac. Vaessen hebben vannacht de moffen op de molen gestopt. In Eindhoven staan de straten vol Engelse tanks.

Vanmiddag om 2 uur moesten wij weer bij G. Schijven gaan werken. Bij W. van Roy zijn de Duitsers het fabriek aan het plunderen en gooien veel op straat. Daarna gingen wij naar "ons werk". J. Grijmans zei dat bij Roes Merten drie Engelse tanks staan. Hij had van de Tommies Engels geld als bewijs gekregen. Wij zeiden tegen de 3 moffen die bij ons waren dat het voor hun mis ging. Om half 3 kwamen de Engelse pantserwagens langzaam aanrollen de radio's zoemen in de wagens. De drie moffen gingen op de vlucht. J. Grijmans wilde ze in zijn huis verbergen. Een mof bleef aan de puntdraad hangen. Bij Grijmans voor het huis bleven de wagens staan. Voorop zat een Hollands partisaan in gewone werkkleren. Hij schoot 1 mof kapot, de andere 2 ontkwamen. Daarna gingen wij allemaal naar de wagens en maakte J. Kluskens een foto. Bijmakers deelde lekker uit. Wij schreven onze namen op de wagens. J. Grijmans gaf de Tommies bier.

De partisaan vroeg waar NSB-ers wonen en waar Duitsers liggen. Wij wezen boven naar de toren. Toen schoten de soldaten wel 500 patronen af, de moffen op de toren liepen als razenden op en neer. Een mof kreeg een kogel door zijn been. Toen reden de wagens tot bij Jansen en daar vuurde een mof een panzerfaust op de voorste wagen af. Het projectiel miste doel waarna de wagens terug trokken. Jos Kirkels en J. Grijmans gingen mee. Wij kropen allen bij G. Schijven in de kelder. Even later lag alles vol Duitsers zij kwamen op ons af wij allen van schrik weer de kelder in. Een mof kwam met geweer in de aanslag het huis binnen en vroeg of wij Tommies waren. Daarna gingen we met deze mof bij Grijmans een glas bier drinken. De mof gaf ons allen een Engelse sigaret. Wij vroegen of hij ons naar huis wou brengen. Hij bracht ons tot aan het huis bij M. van Loon. Ik kroop over de heggen tot bij Ome Jean in de tuin en toen vlug de weg over. De Duitsers hadden bij Schijven het huis met machinegeweren beschoten. Dorus Houbben wethouder zij tegen de tolk dat

ze moesten oppassen met schieten daar de burgers voor de moffen moesten werken.

De hele straat staat vol volk, allen praten over de Tommies. Er komen hoe langer hoe meer Duitsers in de straat en de mensen maken zich uit de voeten. Plotseling om ½ 8 wordt de lucht aan de kerk zwart men kan niets meer zien. Een mof heeft de grote stroschuur van M. van Deursen in brand geschoten. Wij van schrik het huis in. Om 8 uur werd bij Westland een Engelse pantserwagen vernield en vloog in brand. Een Tommy werd krijgsgevangen tussen 2 moffen weggeleid en de andere gewonden werden in een huis neergelegd.

Ortscommandant Weber nam bij R. Hobus afscheid en zei Auf Wiederseh'n. Toen begon Ellie te lachen en toen wilde de mof alleen neerschieten. Bij M. v. D. zijn opgebrand 1 koe 4 varkens alle werktuigen en een grote schat geld, aldus hem. Vanavond om half 9 trekken alle moffen zwaar geladen de brug over. J. Grijmans door de moffen vastgezet op het raadhuis. Bij M. Peters liggen al 4 Tommies op wacht in de tuin. De hele nacht in de kelder geslapen.

Vrijdag 22 september 1944

De hele nacht zijn de Duitsers over de brug terug getrokken. De brug is in drie keer ontploft. Het waren zeer zware ontploffingen. Alle huizen rond de brug zijn flink beschadigd. In één huis ligt een stuk ijzer 100 kg zwaar en 4 meter lang dat door het dak binnengevlogen is. Alle pannen zijn van de huizen en de weg is door de ontploffing helemaal gescheurd. Bij J. van Loon is het hele dak ingestort. Overal liggen de deur en raamstijlen op straat.

Vanmorgen om 8 uur stonden we op, de Duitsers waren allemaal verdwenen. Om 9 uur kwam Chretien [broer van Jean Bruekers AB] na 15 maanden onderduiken op de straat. Hij durfde bijna niet. Om 9 uur gingen we aan het kanaal naar de brug kijken. De Duitsers stonden aan de overzijde langs het kanaal gaten te maken. Achteraf bekeken hebben wij een lompe streek uitgehaald aan de brug. Pater Fons Mertens ging in Strateris de Tommies halen. Bij van de Kruis hebben zich 4 moffen op de zolder verborgen. Fons Mertens trok met 2 Tommies de toren op. Toen gingen de Tommies naar van de Kruis. De partisaan zei dat de mensen de versperingen op moeten ruimen.

In Strateris en in de Schoolstraat lag een kapotte mof. De burgers wilden J. Grijmans uit de cel laten maar alles was afgesloten. Toen lieten de Marechaussees hem vrij. Alle Duitse borden werden met een pikhouweel vernield.

Om 10 uur kwamen 3 Engelse tanks vanuit Weert naar Nederweert. Om half 11 kwamen 5 Tommies, de partisaan, 2 jongens van H. Lenders, 2 van Biezenaar en Toon Janssen Jos Kirkels en Dries de Ridder met een rood wit blauwe band met OD [Orde Dienst AB] op door de straat. De Tommies kwamen uit de boompjes van de kwekerij Jansen gekropen en trokken de straat in. Langs het kanaal wordt veel geschoten. Om kwart voor 2 kwam J. Koppol met een motorfiets van de OD naar Roggeveen. De kommissie Wilms is ook bij de OD. Koppol is commandant in Weert. De NSB-ers van V[...] zijn in het huis van F[...] T[...] opgesloten. Er staat een Tommie op wacht.

Gerome Mertens en Bates Karelke zijn ook bij de OD. Bates Karelke heeft in Boeket 3 moffen gevangen genomen en liet ze met de handen omhoog naar de politie marcheren. In Weert hebben ze vanmorgen de Tommies over het kanaal gedragen. Op de hogensteenweg is een ondergronds wapenarsenaal. H. L[...], P. N[...], L[...] en honderden andere land-

verraders zijn gevangen. Zij moesten met opgeheven handen door de straten lopen. Men mocht ze vrij slaan. Vanmorgen was op de Biest het Engelse Suffolk regiment opgesteld en zongen de paters volksliederen. Meester Mertens, pastoor en velen zijn nu weer opgedoken. Langs de straten hier ligt veel Duitse rommel. Toon Jansen heeft bij van de Kruis de 4 moffen van de zolder gehaald.

Aan de andere kant van 't kanaal liggen 800 moffen. Om 6 uur vanavond gaven de Tommies bevel om een uur binnen te blijven. De Tommies gaan een aanval op het kanaal doen. Aan de kerk staan 3 tanks en er is van de tanks tot aan het kanaal telefoon gelegd. Het artillerie bombardement begon om 7 uur en duurde tot acht uur. De granaten werden aan de kerk afgevuurd en huilden over ons huis. De eerste granaten vlogen te ver. Toen werd het geschut verzet en vielen de granaten te kort en vielen aan de jongensschool, alle ruiten vlogen er uit en er waren grote gaten in de muren, de poort was totaal weg. Alle elektriciteitsdraden lagen op de grond. De pastorie en het patronaat waren flink beschadigd. Bij F. van Gorp de schotschuur kapot en op de Hogeweg het huis van H. Sieben zwaar beschadigd. Aan het kapelke een boom weg en een groot gat in de weg. Ook was een torentje weg. Het huis van meester Mertens en kapelaan Janssen kreeg ook voltreffers. Bij van de Kruis viel een granaat op de achterbouw waarvan niets bleef staan. Daarna kwamen de granaten over het kanaal terecht.

In Weert zijn weer 10 vrouwen gearresteerd en op de markt kaal geknipt. De OD heeft bij de weduwe M[...] geweren en granaten uitgehaald. In Weert hebben de burgers het huis van P[...] vernield. De hele dag trekken Engelse patrouilles naar het kanaal. De lucht is vol vliegtuigen. Aan de kerk staat alles vol tanks.

Zaterdag 23 september 1944

Vannacht zijn we zeven keer van 't bed naar de kelder geweest. De lucht huilde van de granaten. Ze werden bij Pepels op Laar afgeschoten en ontploften over 't kanaal. Vannacht hebben de Duitsers bij H. Lenders op de Wetering een nood brug gemaakt maar is door Engelse vliegers vernield.

Eerst zwommen de Duitsers naakt over het kanaal en gingen bij Kaan, Klaver en Lenders karschotten en planken halen. De jongens van die boeren moesten meehelpen. Toen de brug klaar was kamen nog meer Duitsers over en gooiden bij Klaver een handgranaat tussen de koeien. Toen moest de hele familie Klaver het huis binnen gaan en staken

Een met bloemen en krijtopschriften overladen Brits voertuig in Strateris. Collectie SGN.

De Erfgoedgemeenschap Nederweert is het collectief van vijf organisaties die actief zijn op erfgoedgebied in Nederweert: Stichting Geschiedschrijving Nederweert (SGN), Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek (STRABO), Geschied- en Oudheidkundig Genootschap De Aldenborgh, Stichting Cultuurhistorische Publicaties voor de regio Weert en de Stichting Historisch Onderzoek Weerterland (SHOW). Hun doel is het stimuleren van de belangstelling voor, en het behoud van erfgoed in de gemeente Nederweert. Door middel van lezingen, excursies en publicaties. Daarbij wordt ook het zogenaamde immateriële erfgoed niet vergeten, zoals dialect, genealogie, historische tradities en folklore.

In der haast door een Duitse militair verloren bundel strijdlidderen, gevonden in Strateris bij de binnenkomst van de Engelsen. Collectie SGN.

de moffen de boerderij in brand. Door toeval zijn de mensen aan den dood ontkomen. Bij Kaan en Lenders kregen ze 5 minuten tijd om het huis te verlaten, de moffen hielden de mitraleurs op de mensen gericht en staken ook deze 2 nieuwe boerderijen in brand.

Vanmorgen hebben ze bij P. Hoeben een Duitse onderofficier van de zolder gehaald. Hij werd door 2 Tommies naar de marechausse gebracht. Later werd hij met een pantservagn naar het Engelse hoofdkwartier in Someren gebracht. Op het ogenblik staan 5 tanks en 3 pantservagnen in de straat. Er moeten zich nu bewakers voor de landverraders bij F[...] Toon melden. Prof. Gubbels en Wiek Caris hebben zich al aangemeld. Er zitten dag en nacht Engelse officieren op de toren. De straten liggen vol telefoonkabels welke met hulp van de autos met rollen achter gelegd wordt. De Tommies delen sigaretten en lekker uit. Het zijn heel gemoedelijke en zachte mensen, ze proberen met iedereen te praten en waar schuwen de mensen als er gevaar dreigt.

[...] Om 8 uur kwam van de Bolderdijk een troep NSB-jers waaronder ook 2 vrouwen. Toon Jansen ging met het geweer voorop en langs de troep liepen de andere partizanen. Alle mensen stonden langs de weg te schreeuwen. Ze werden allemaal in 2 cellen gestopt welke nu stampvol waren.

Ellende

Tot zover het dagboek van de eerste vier dagen van de bevrijding van Nederweert. Het gedeelte ten westen van de Zuid-Willemsvaart is nu vrij. Aan de overzijde, in Budschoot, Ospel, Eind en Leveroy, begint de ellende pas goed. Zij zullen daar nog bijna twee maanden moeten wachten op de bevrijding.

Alfons Bruekers | Erfgoedgemeenschap Nederweert